

МВС України
Харківський національний університет
внутрішніх справ

ОСОБИСТІТЬ, СУСПІЛЬСТВО, ЗАКОН

Тези доповідей учасників
міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті професора С. П. Бочарової

(15 квітня 2021 р., м. Харків, Україна)

Харків 2021

УДК 316.3:159.9
О-72

Особистість, суспільство, закон : тези доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. С. П. Бочарової (15 квіт. 2021 р., м. Харків, Україна) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. – Харків, 2021. – 236 с.

У матеріалах конференції окреслено найбільш актуальні проблеми взаємодії психологічної науки та різних галузей права; представлено широкий спектр наукових розробок вітчизняних та зарубіжних дослідників з питань упровадження психологічних знань в юридичну сферу. Роботи провідних науковців з Азербайджану, Литви, Сербії, Словаччини, Польщі, України, Швеції розв'язують сучасні проблеми юридичної, соціальної, педагогічної, вікової психології, права, кримінології, соціології тощо.

УДК 316.3:159.9

Матеріали викладено в авторській редакції з незначними коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори та їх наукові керівники.

needs for life satisfaction are indicated. The determinants of subjective well-being, life satisfaction, which demonstrate dependence on personal characteristics, are considered.

Key words: *life satisfaction, psychological well-being, subjective well-being, determinants of life satisfaction.*

УДК 159.9

Валентин Віталійович КЕРДИВАР,

доктор філософії за спеціальністю «Психологія»

Національний університет цивільного захисту України

науковий співробітник, навчально-наукової лабораторії

екстремальної та кризової психології, науково-дослідного центру

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6560-6028>

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ ВОЄННОГО ХАРАКТЕРУ

У даній публікації наведено теоретичний аналіз поняття «психологічна безпека особистості», представлені деякі точки зору на розуміння суті даного феномена, представлена його коротка узагальнена характеристика. Вказані можливі психологічні наслідки для мирних жителів, що опинилися в зоні воєнного конфлікту.

Ключові слова: *психологічна безпека особистості, воєнний конфлікт, посттравматичний стресовий розлад, внутрішньо переміщена особа.*

Значна кількість українських громадян, що постраждали внаслідок проведення воєнних дій на Сході країни були змушені залишити власний дах над головою, втратили роботу і майно, кошти для існування, а хто знає скільки залишилось там людей, які кожного дня піддаються стресовим факторам та наражають своє життя на небезпеку.

Приймаючи до уваги, офіційні дані Міністерства соціальної політики України, кількість осіб, переселених із окупованих територій України в інші регіони, складає 1,5 млн. осіб. Продовження багаторічного збройного протистояння на Донбасі все більше руйнує надії людей на мирне життя.

Аналіз психологічної літератури дозволяє стверджувати, що більш розвинуті дослідження в області психологічної безпеки як самостійного напрямку дослідження стали розвиватися в останнє десятиліття. Суттєвий внесок у цьому напрямку зробили Вовканич М.Д., Грановська Р.М.,

Кокурн О.М., Корольчук М.С., Крайнюк В.М., Моляко В.А., Тарабрина Н.В., Тімченко О.В., Яковенко С.І., Лисенко В.І. та інші.

Категорія «безпека» є інтегративною, і перш ніж говорити про зміст безпеки (чого-небудь або кого-небудь) необхідно визначити: про який рівень безпеки йдеться? в якій площині буде проходити аналіз даної категорії? Наприклад, якщо розглядати безпеку на першому рівні (безпеку особистості), зміст даного поняття може виступати як процес, який присутній в ситуаціях міжособистісного спілкування; як стан - забезпечує базову захищеність окремої особистості і суспільства в цілому; як властивість особистості - характеризує її захищеність від деструктивних впливів і внутрішній ресурс протистояння деструктивним впливам. Дана багатоплановість змісту поняття дозволяє, на наш погляд, розглянути це явище всебічно, тобто в системі.

Узагальнюючи численні дослідження психологічної безпеки особистості (далі – ПБО) можна сказати, що дане поняття характеризується такими *властивостями* як цілісність, інтегративність, багатовимірність, складність, своєрідність, емоційну забарвленість, ситуативність, єдність переживання оточення, усвідомлюваність. При цьому ПБО виконує наступні *функції*: врівноваження індивіда із зовнішнім середовищем; збереження внутрішньої рівноваги організму і психіки; інтегрування і урегулювання психічних процесів і станів; організації діяльності і поведінки індивіда; орієнтації особистості в соціальному середовищі і життєвих обставинах. Проявом ПБО є переживання і відповідні їм поведінкові прояви.

Особливої актуальності проблема ПБО набуває в тому випадку, коли індивід виявляється в екстремальних умовах, особливо, в умовах воєнних дій.

В результаті впливу на індивіда травмуючих факторів, різноманітних небезпечних екстремальних ситуацій, у останнього може розвинути-ся посттравматичний стресовий розлад (далі - ПТСР), який є вторинним, що виникає через деякий час після завершення екстремальної ситуації, реакцією людського організму на негативну подію. ПТСР може мати пролонгований характер, та впливати на поведінку індивіду на протязі всього життя. Існує три типи ПТСР: гостре ПТСР (розвивається в термін до 3 місяців), хронічне (триває більше 3 місяців), відстрочене (виникає через 6 і більше місяців).

Дослідження психотравмуючих наслідків перебування в умовах воєнних дій проводяться ще починаючи з Першої світової війни. Однак, протягом багатьох десятиліть об'єктом досліджень психологів були чоловіки-комбатанти, які самі особисто приймали участь у збройних протистояннях, які самі знищували супротивника, причому їх контингент в більшій мірі складали добровольці або професійні військові.

Безсумнівно, ситуація, в яку потрапляють мирні жителі, і їх переживання відмінні від досвіду військовослужбовців. Вони піддаються дії не менше, а часом більш важких і складних психічних травм, ніж комбатанти. У зв'язку із проведенням воєнних дій на території Луганської та Донецької областей та масовим вимушеним переміщенням в середині нашої

держави в останні роки з'явилося багато досліджень стосовно психологічних проблем переселенців.

Зарубіжні дослідження в останні десятиліття були спрямовані на опис психічних наслідків травмуючих військових ситуацій у біженців країн колишньої Югославії. Так, у дослідженні жінок-біженок, жертв військового конфлікту в Боснії і Герцеговині, доведено, що як у жінок які безпосередньо піддавались авіанальотам і артобстрілам, так і у тих, що неазнавали безпосереднього впливу воєнних дій, травмуючи переживання виявлялись дещо схожими. Однак варто відмітити, що у жінок які не потрапляли в ситуацію артобстрілів у післявоєнний час виникали інші негативні фактори впливу, серед яких розрив соціальних зв'язків, відсутність можливості дати освіту дітям та інше. Крім того, навіть в тому випадку, коли психологічна травма розцінювалася жінкою як не дуже важка, негативні події вже невійськового часу впливали на виникнення і розвиток симптомів ПТСР[1].

Вимушеним переселенцям, біженцям, населенню, яке постраждало від артобстрілів, терористичних актів та інших масових дій, пов'язаних з насильством, нерідко необхідна підтримка психолога.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що вивчення проблем ПБО в екстремальних умовах, особливо в умовах війни і воєнних дій, залишається актуальним і соціально значущим в сучасному світі, так як безперервні локальні збройні конфлікти призводять до необхідності в наданні діючої психосоціальної допомоги великій кількості людей, які страждають від їх негативного, психотравмуючого впливу.

Список бібліографічних посилань

1. Klarić M., et al. Psychological Consequences of War Trauma and Postwar Social Stressors in Women in Bosnia and Herzegovina. *Croatian Medical Journal*, 2007; 48:167-76.

This publication presents a theoretical analysis of the concept of "psychological security of the individual", presents some points of view on understanding the essence of this phenomenon, presents a brief generalized description. The possible psychological consequences for civilians who find themselves in a zone of military conflict are indicated.

Key words: *psychological security of the person, military conflict, post-traumatic stress disorder, internally displaced person.*